

HERKÜL MİLLAS

Herkül Millas 1940'da doğdu, Türkiye'de büyüdü ve halen Yunanistan'da yaşamaktadır. Doktorasını Politik Bilimler üzerine yapmıştır. Lisans eğitimi inşaat mühendisliği üzerinedir. Türkçe, Yunanca ve İngilizce bilmektedir. Türkiye, Yunanistan ve birçok Arap ülkesinde inşaat mühendisi olarak çalışmıştır. 1985'ten bu yana kültürel aktiviteler üzerine yoğunlaşmıştır. Türk-Yunan ilişkileri üzerine edebiyat, dil, tarih, politik bilimler ve etnik kökenler arası konular üzerine birçok kitap ve makale yayınlamıştır.

On beş kitap çevirmiştir, çoğunlukla Yunan-Türk şiiri üzerinedir. Ayrıca edebiyat üzerine de otuzdan fazla makale çevirisi vardır. 1994'te Yunanca-Türk-

çe fasiküllü sözlüğün hazırlanmasına katkıda bulunmuştur. Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel boyutu üzerine iki kitap ve birçok ülkenin ders kitapları için çok sayıda yazısını Türkçe, Yunanca ve İngilizce olarak yayınlamıştır. Yüksek lisansı "19. Yüzyıl Yunan Tarihi" üzerineyken, doktora Mayıs 2000'de yayınlanan Türk ve Yunan romanlarında temsil edilen

ulusal imgeler ve ulusal kimlikler üzerinedir.

Yukarıda bahsedilen konularda on beşten fazla uluslararası toplantıya katılmıştır. Bu ülkelerden bazıları Yunanistan, Türkiye, Almanya, İsviçre, İngiltere, Kıbrıs, Fransa, İsveç, Amerika ve Hırvatistan'dır. 1990-1995 yılları arasında Ankara Üniversitesi'nde Yunan Edebiyatı bölümünün kurulmasına katkıda bulunmuştur. Halen Yunanistan'daki Ege Üniversitesi'nde Türk Edebiyatı dersleri vermektedir.

Evli ve iki çocuğu vardır. Gençliğinde 100 metrede Türkiye Şampiyonluğu kazanmıştır. 1992'de M. Theodorakis ile birlikte Abdi İpekçi Barış Ödülü'nü almıştır.

DEVİRİM VE SANAT

Mustafa Kemal Atatürk Türkiye'de hâlâ yaşıyor: varlığı, çevrede gördüğümüz sayısız fotoğrafı, heykeli ve sözleriyle, ama anayasada, eğitimde ve günlük politik söylemdeki önemli yeri ile de belli oluyor. Bu durum ise çok doğal, çünkü büyük liderin başlattığı siyasal ve kültürel top-

lumsal proje geçerliliğini ve güncelliğini koruyor. Ülkenin bugünü ve yarınıyla ilgili tartışmalar adını, görüşlerini, uygulamalarını sürekli gündeme getiriyor.

Bu durum Atatürk'ü tarihsel bir kişilik olarak, yani mesafeli boyutu ile ele almamızı bir yerde engelliyor. Adı günlük siyasetin odağı oldukça, "hakkında" konuşma olanakları zayıflamakta ve böyle bir yaklaşımın yerine "lehte" ve bazen de "aleyhte" kimi yorumlar görülmektedir. Atatürk henüz "tarihin bir parçası" değil, yaşayan lider, siyasal bir bayrak konumunda olduğundan, kişisel tercihlerin ötesinde ve tarihsel kişiliklere karşı gösterilen klasik tarafsızlıkla ele alınamamaktadır. Atatürk'ün sanat anlayışı ve uygulamaları konusunda söylenecekler de, bu yüzden bir yerde siyasal bir projenin kapsamına indirgenmektedir.

Atatürk'ün sanat anlayışı en başta zamanın bir ürünüdür. Mustafa Kemal yirmi dokuz yaşındayken "Fecri Atı" akımı, sanat anlayışını bir beyannameyle ilan ediyordu (1910). Buna göre sanat yurda yararı olan bir uğraştır, duyguların geliştirilmesi yoluyla milletin de gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Fecri Atı'ciler ayrıca Batı örneklerinden yararlanma yolunu da seçtiklerini bu beyannamelerinde dile getirmişlerdi. Bu akımı Selanik'te yayımlanan Genç Kalemler dergisi etrafında gelişen (1911) "Milli Edebiyat" akımı izledi. Bununla milliyetçilikle edebiyat dünyası bir araya getirildi. İslamcılık, Osmanlıcılık gibi hareketlere karşı "milli öz"e değer veren sanat tercih edildi.

Ama Atatürk'ün sanat anlayışı, siyasal devrimciliği de göz önüne alınmadan değerlendirilemez. Mustafa Kemal toplum gelişmesinin kendiliğinden ya da toplumsal bir gelişme ile değil, insan iradesiyle gerçekleşebileceğine inanıyordu. O, toplumu izleyen bir toplumbilimci değil, tarih yaratan ve çevresini değiştiren bir kimseydi, devrimciydi. Doğal olarak bu anlayış da zamanında bilinmeyen bir siyasal yaklaşım değildi. "Aydın mutlakiyetçi yöneticiler"den Jakobener'e ve Aydınlanma Hareketi'nden Marksist ve despotik rejimlere uzanan deneyimler böyle girişimci bir anlayışı dile getirmişlerdi.

Bu söylenenlerin ışığında Atatürk'ün sanat anlayışı anlaşılır olmakta, kişilikle sınırlanan açıklamaların ötesinde tarihsel ve toplumsal bir boyut edinmektedir. Özel olarak Atatürk'ün sanat dünyasına yaklaşımı, toplum

ve milli amaçlar doğrultusunda müdahalecilerdir. Müdahalenin iki eksenini olmuştur: birincisi, doğması ve gelişmesi gerekenin desteklenmesi, ikinci eksen ise aşılması, silinmesi gerekenlerin susturulmasıydı. Teşvik görenler yararlı sayılan sanat olmuştur, aşılması gerekenler, milli geriliğin nedeni olarak algılanan sanat türleridir.

Devlet aracılığıyla ama kendi kişisel çabalarıyla desteklenen sanat kolları devrimlerin genel ruhunu izlemiştir. Çağdaş uygarlık düzeyine çıkma çabası gidilecek yönü gösteren temel anlayıştı. Bu yönde, özellikle kentlerde, tiyatro, sinema, klasik batı müziği, opera, bale, resim ve resim sergileri vb. sanat kolları gelişir. Örnek olarak 1920'li yıllarda Ankara ve İstanbul'da konservatuvarlar açıldığı anımsanabilir. Yabancı ünlü müzisyenler (örneğin Paul Hindemith, Carl Ebert) organizasyon işlerini üstlenirler. Öğrenciler burslu olarak Avrupa'ya gönderilir. Kısa zamanda bu alanlarda inanılması zor gelişmeler görülür. 1941 yılında örneğin, Türkiye çapında 115 tane klasik batı müziği konseri verilir. Bunların % 10'u Türk kompozitörlerin yapıtıdır. Bu tür örnekler başka sanat kolları için de gösterilebilir. Bu çabaların kuşkusuz Türkiye'deki sanat dünyasında önemli kalıcı ve yeni ufuklar açan sonuçları olmuştur. Bu yöndeki uygulamalar temelde devlet sübvansiyonuyla yürütülmüştür.

İkinci eksene baktığımızda, kimi zaman desteklenmeyen, zaman zaman yasaklarla engellenen sanat türleri arasında başka müzik türleri vardır. Örneğin tekkelerde geliştirilen sanat susturulmuş, klasik Türk müziği devlet radyolarında uzun süre dinletilmemiştir. Hat ve minyatür sanatı gibi başka geleneksel uğraşlar da, devrimlerin genel doğrultusuyla uyum sağlayamadıkları için gelişmeleri aksayan sanat kollarındandır.

Mustafa Kemal'in sanat anlayışı siyasal "istençlilik" (voluntarizm) olarak tanımlanabilir. Jakobenerden Fecri Atı'cilere uzanan bir yaklaşımın en radikal uygulamacılarından olan Atatürk'ün sanata katkısı, sanatın toplumsal işlevselliği alanında görülür. Döneminde, devrimin bir öğesi olarak sanatın siyasal, kültürel, ideolojik bir rolü olmuştur. Mustafa Kemal'in devrimciliği, yepyeni ufuklar açan ama geçmişin de bir yanını bir anda silip atarak, eski bağları kopararak, belki en radikal ifadesini sanat alanında ortaya koymuştur.